

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Польське Товариство педагогіки філософічної
імені Броніслава Ф.Трентовського (ТРФ)
Національна академія педагогічних наук України,
Відділення загальної педагогіки та філософії освіти
Інститут вищої освіти НАПН України
Кафедра філософії

За підтримки
МІЖНАРОДНОГО БЛАГОДІЙНОГО ФОНДУ
«ФОНД ОЛЕКСАНДРА ФЕЛЬДМАНА»

МАТЕРІАЛИ XIX МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО – ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

«ОСВІТА І ДОЛЯ НАЦІЇ»
Виховання громадянина в демократичних суспільствах:
європейський та український досвід

(17-19 травня 2018 року)

Харків
ХНПУ
2018

с.

5. Софій Н, Кавун Ю, редакторы. Громадсько активні школи в Україні: кроки до дій. Київ: Всеукраїнський фонд "Крок за кроком", 2005. 162 с.
6. Сухомлинська О. Біографія В. Сухомлинського в світлі наукового аналізу // Рідна школа, № 8, 1993. С. 33-36.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : у 5 т. Т. 4. Павліська середня школа. Розмова з молодим директором. Київ: Радянська школа, 1977. 640 с.
8. Фельдхаус Р., Позняк С. Європейський підхід до громадянської освіти // Шлях освіти, № 3, 2001. С. 20-25.

ОСВІТА ЯК ЖИТТЄВЕ ПРОЕКТУВАННЯ

О.В.Садоха, м. Харків

Реформаційний досвід останніх десятиліть свідчить про те, що попри численні цікаві й актуальні рішення, розмаїті підходи, загальну проблему адекватного й своєчасного подолання низки викликів для індивіда й суспільства в освітньому полі не вирішено.

Ми переживаємо зміщення старого світу, як ми пізнали його, новим світом, який досі значною мірою невідомий, тобто, за визначенням Ф. Маліка, Велику Трансформацію, 21. Відбувається становлення нового динамічного порядку і нового функціонування суспільства, так само й нових освітніх практик, причому з урахуванням роздумів про апокаліптичну долю людства, оскільки минуле століття відзначено тим, що людство перетнуло поріг можливості самознищення – або загибелі від ядерної зброї, або через створення неможливих для існування умов. Злам ХХ-ХХІ століть ознаменувався значним успіхом Іллічевої критики (та інших ретроспектив), уплинувши навіть на цілеспрямованих технократів, знімаючи «серпанок самозаспокоєння» й актуалізуючи спрямованість на винахідливість, ініціативність, гнучкість, творчість, цінування спільних творчих зусиль.

Для розробки освітніх стратегій, адекватних сучасним викликам, у працях відомих фахівців (як-от: Дж. Бієста, Е. Харгрівз, Д. У. Опп та інших) підкреслено необхідність зважати на крихкість і вразливість людської природи, на щораз зростаючу кількість проектів щодо створення спільної

команди людей із роботами для створення більш потужної, гнучкої і економічно ефективної сили, яка знижує ризики втрат, проте загострює питання виховання гідності й толерантності, управління емоціями, вміння керувати своєю поведінкою, відповідати за скоєне, враховувати позиції іншого тощо. Реагування на сучасні технології та їхні ризики, з дискусійним обґрунтуванням необхідності біотехнологічних поліпшень з позначенням прийнятних для цього умов, із урахуванням можливого виходу «поліпшенця» із-під самоконтролю, із загостренням питання безпеки й спроможності прогнозувань, участі в глобальних дискусіях суголосні можливостям освіти у вихованні й розвитку підростаючого покоління з вирішенням широкого спектру питань як щодо формування свідомості, так і активності (інтересів, орієнтацій, потреб, діяльності, організації повсякденного життя, спілкування, навчання, творчості тощо). Навчально-розвивально-виховні практики покликані в цьому разі передовсім усувати нерівності між «вдосконаленими» й «звичайними» людьми, людьми з особливими потребами, сприяти соціалізації як перших, так і інших, зменшувати можливості й наслідки тиску під час взаємодії, розвивати творчий потенціал кожного з урахуванням асиметрії потенціалу.

Сама освіта в сучасних контекстах є «ризиковою справою», як її влучно характеризує Дж. Бієста, а не тим, що можна чи необхідно повністю контролювати. У зв'язку з цим невиправданою видається обмежувальна політика, яка стверджує, що ми повинні перетворити школи в навчальні спільноти, де учителі та учні разом беруть участь в якомусь проекті спільного відкриття. «Неосвітні способи мислити про освіту» дозволили впливати на державну політику й педагогічні практики (іноді й управляти ними), унаслідок чого складаються небажані й нереалістичні погляди на навчання й освіту. Виступаючи проти неприйняття ризику, Бієста стверджує, що спроби вилучити ризик з освіти, зробивши її сильною, безпечною і передбачуваною, можуть повністю знищити освіту, оскільки такий підхід відкидає той факт, що інші люди мають свої власні способи буття і думки,

свої власні причини і мотиви, можливо, відмінні від наших. Разом з тим автор намагається показати, що деякі відповіді на бажання контролювати й «виправляти» освіту, перетворювати її на машину для виробництва невеликого набору «результатів навчання», а саме ті, які обстоюють свободу навчання і ставлять дитину в центр, які виводять учителя як фасилітатора, так само є проблематичними, оскільки вони можуть виявитися неконкурентоспроможними.

Зникнення або, принаймні, «ерозія» певного розуміння навчання та вчителя (звісно, не фізично) становить додаткові труднощі, оскільки повертає до спроб утвердити авторитарне навчання, щоб найкращі та найефективніші вчителі могли керувати всім навчальним процесом у «виробництві визначених навчальних підсумків» або формувати заздалегідь визначені особисті дані, такі як «хороший громадянин» чи «гнучкий учень». Заклик до контролю за вчителем та вчителя здійснювати контроль – часто є частиною більш широкої моральної паніки перед передбачуваною втратою влади в сучасному суспільстві.

Освітня діяльність як творча є не створення з колишніх досвідів; і це не є «продуктивним» творінням. До освітньої творчості належить виникнення та розвиток людської суб'єктності (як це доводить зокрема Бієста). Освіта ґрунтується на діалогічній комунікації, тобто процесі, що творить зміст, у якому спільна основа формується за допомогою взаємодії та участі, яка є вторинним аспектом творчості: створення спільного підґрунтя, з якого може виникнути суб'єктність, у вигляді міжсуб'єктності. З огляду на сказане освіта підпорядкована ризикові, вимагає наявності вчителя як особи, яка приймає рішення. В принципі, як підкреслює С. Вервер, «навчити» означає ризикувати чимось, «прийняти основну слабкість цілеспрямованого, творчого процесу, який ми називаємо освітою».

Сучасні філософи освіти все більше зосереджуються не стільки на проблемах в освіті, скільки на проблемі освіти, загострюючи питання про цінність освіти, що визначається відповідністю стандартам порядності і

виживання людини. Справа не в освіті, а в необхідності освіти певного виду, що допоможе виробити нашу «спорідненість життю». Українське реформування в освітньому полі потребує більш глибокого й прискореного переосмислення процесу і змісту освіти на всіх рівнях, із виробленням розмаїтих освітніх практик, із подоланням некоректної освіти, що відчужує нас від життя, від демократичного співіснування.

АРИСТОТЕЛЬ ПРО ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ ДЕМОКРАТІЇ

І.А.Сімон, м. Харків

Від античних часів бере своє походження демократія як форма правління, як певна система політичної культури з сформованим ідеалом громадянина вільного поліса. Відомо, що саме Аристотель цей геніальний універсальний вчений, прагнув у своїх творах узагальнити досягнення античної думки у багатьох напрямках людського життя. У наукових працях Аристотеля філософська думка античності досягла своєї кульмінації. Таких глибин теоретичного осягнення проблем не здобув ніхто з філософів. На мою думку, політичні, етичні міркування і погляди видатного філософа мають чітку ціннісну складову. Вона полягає, насамперед, у пріоритеті людини, її свободи й справедливості.

Людину Аристотель розуміє як діючу, активну істоту, але діючу не саму по собі, а у певній системі «природа-суспільство». У нього людина і частина суспільства, і, що дуже важливо, результат власного самовдосконалення, освіченості. Філософ вважає, що людину треба розглядати як невід'ємну частину цілого, у межах якого і відбувається становлення людини, її діяльність, життя. Ця ідея взаємозалежності частини і цілого, людини і суспільства пов'язана з загальним принципом єдності світу.

Аналізуючи свободу людини, Аристотель вперше в історії філософії формулює поняття свободи вибору. Він розглядає структуру цього поняття, констатуючи наявність у виборі раціональних, емоційних і вольових